

УДК 8127:355/361

DOI: 10.60022/2(2)-10MHD

Жукова Анна Робертівна

доктор філософії у галузі педагогіки

викладач кафедри іноземних мов та військового перекладу

Національна академія сухопутних військ імені П. Сагайдачного, Україна

Zhukova Anna

PhD in Pedagogy

Lecturer at the Department of Foreign Languages and Military Translation

National Army Academy named after P. Sahaidachnyi, Ukraine

ORCID: 0000-0002-7292-1605

Яннікова Вероніка Ігорівна

курсантка

Національна академія сухопутних військ імені П. Сагайдачного, Україна

Yannikova Veronika

cadet

National Army Academy named after P. Sahaidachnyi, Ukraine

ПЕРЕКЛАД МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВИХ КОНФЛІКТІВ

Анотація. Стаття присвячена аналізу особливостей перекладу медичної термінології в умовах військових конфліктів, що є важливою складовою забезпечення якісної медичної допомоги в багатонаціональних військових та гуманітарних операціях. Метою статті є вивчення специфіки перекладу медичної термінології, аналіз викликів, які постають перед перекладачами, та визначення шляхів їх подолання. У роботі зазначено, що медична термінологія є складною та багаторівневою системою, яка характеризується значним використанням латинських і грецьких коренів, аббревіатур, спеціалізованих термінів і синонімів.

Обґрунтовано, що переклад та ефективна комунікація у галузі охорони здоров'я є провідними факторами якості, безпеки й справедливості медичної допомоги. Узагальнено, що до ключових викликів воєнного часу, що змінюють роль, значення та інструментарій фахового медичного перекладу відносяться вимушена міграція, робота інтернаціональних підрозділів військових частин, волонтерство та робота гуманітарних місій, надходження великих обсягів медичних препаратів і витратних матеріалів поза процедурою національної сертифікації тощо. Звернено особливу увагу на те, що переклад медичної документації повинен здійснювати тільки обізнаний у цій сфері фахівець, який знає її специфіку та впевнено орієнтується у сучасних термінах медичної сфери. Умови військових конфліктів значно ускладнюють роботу перекладачів через багатозадачність, обмежений час і потенційно критичні наслідки помилок. Стаття також висвітлює сучасні підходи до перекладу медичної термінології, такі як використання стандартизованих словників, баз даних, машинного перекладу та термінологічних глосаріїв. Окремо підкреслюється важливість навчання перекладачів, спрямованого на розширення їхніх знань у галузі медицини та військової справи.

Результати дослідження можуть бути корисними для фахівців у галузі перекладу, викладачів закладів вищої освіти, військових медиків та представників міжнародних гуманітарних організацій, сприяючи вдосконаленню перекладацької практики в умовах військових конфліктів.

Ключові слова: переклад, медична термінологія, інтерпретація, війна, воєнний конфлікт, медична допомога, перекладач.

TRANSLATION OF MEDICAL TERMINOLOGY IN THE CONTEXT OF MILITARY CONFLICTS

Abstract. The article analyzes the peculiarities of translating medical terminology in the context of military conflicts, which is an important component of providing quality medical care in multinational military and humanitarian operations. The purpose of the article is to study the specifics of medical terminology translation, analyze the challenges faced by translators, and identify ways to overcome them. The paper notes that medical terminology is a complex and multilevel system characterized by the extensive use of Latin and Greek roots, abbreviations, specialized terms and synonyms.

It is substantiated that translation and effective communication in the field of health care are the leading factors in the quality, safety and equity of medical care. The author summarizes that the key wartime challenges that change the role, importance and tools of professional medical translation include forced migration, the work of international units of military units, volunteering and the work of humanitarian missions, the supply of large volumes of medicines and

consumables outside the national certification procedure, etc. Particular attention is drawn to the fact that translation of medical documentation should be carried out only by a specialist who is knowledgeable in this area, who knows its specifics and is confident in the modern terms of the medical field. Military conflict environments greatly complicate the work of translators due to multitasking, time constraints, and the potentially critical consequences of mistakes. The article also highlights modern approaches to the translation of medical terminology, such as the use of standardized dictionaries, databases, machine translation, and terminology glossaries. The importance of translator training aimed at expanding their knowledge in the field of medicine and military affairs is emphasized.

The results of the study can be useful for translation professionals, university professors, military doctors, and representatives of international humanitarian organizations, contributing to the improvement of translation practice in military conflicts.

Keywords: translation, medical terminology, interpretation, war, military conflict, medical care, translator.

Постановка проблеми. Сучасний світ стикається з численними викликами, серед яких військові конфлікти займають одне з ключових місць. У таких умовах особливої актуальності набуває питання надання медичної допомоги постраждалим. Ефективність медичної допомоги часто залежить від чіткого та адекватного перекладу медичної термінології, адже комунікація між фахівцями різних країн є критично важливою для збереження людських життів. Переклад медичної термінології в умовах військових конфліктів має свою специфіку, яка пов'язана з необхідністю швидкої реакції, точності, а також врахуванням культурних та мовних особливостей різних країн. Неправильний переклад може призвести до фатальних наслідків, зокрема невірної лікування або непорозуміння між лікарями й пацієнтами.

Окрім того, проблеми, що загострюються внаслідок воєн та інших форм політичного насильства, таких як окупація чи вимушена евакуація, значно перевищують мовні бар'єри. Мультикультурна комунікація стає критично важливою, коли пацієнти з різними культурними поглядами на медицину, охорону здоров'я, хвороби та методи лікування звертаються за допомогою. У контексті воєнних дій такі ситуації, якщо їх не вирішувати належним чином, можуть серйозно вплинути на якість, безпеку та справедливість медичного обслуговування. Актуальність окресленої теми зумовлена не тільки потребами військових медичних місій, але й зростаючою роллю перекладачів у міжнародній гуманітарній діяльності. Умови бойових дій вимагають від перекладачів не тільки високого рівня знання іноземної мови, а й спеціалізованої термінології, зокрема медичної, а також здатності працювати в стресових ситуаціях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато сучасних дослідників приділяють увагу особливостям перекладу медичної термінології. Так, у роботах українських науковців, зокрема Т. Ільченко [4], С. Радецької, К. Туряниці [2] та ін., розглядаються виклики перекладу медичної термінології в умовах сучасних військових конфліктів, зокрема у зв'язку з використанням англійських джерел та співпрацею з міжнародними організаціями. Дослідники наголошують на необхідності стандартизації медичних термінів з метою забезпечення ефективного спілкування між військовими лікарями різних країн. Проте проблема перекладу медичної термінології в умовах війни залишається малодослідженою та потребує детального розгляду й вивчення.

Мета статті полягає у вивченні специфіки перекладу медичної термінології в умовах військових конфліктів, аналізі головних викликів, які постають перед перекладачами, та визначенні шляхів їх подолання. Зазначена мета дослідження передбачає розв'язання таких завдань: 1) здійснити аналіз специфіки медичної термінології; 2) дослідити виклики, пов'язані з перекладом медичних термінів у військових умовах; 3) охарактеризувати сучасні підходи до перекладу та рекомендації для перекладачів у цій сфері.

Виклад основного матеріалу. Медична термінологія – це специфічний пласт лексики з особливостями структурно-семантичного та стилістичного характеру, що суттєво відрізняє його від загальноживової лексики. Вона є сукупністю спеціальних найменувань, які розуміються як стандартні одиниці спеціального найменування, обслуговуючого наукову чи професійну сферу сучасної офіційної медицини [1, с. 69].

На погляд С. Радецької та К. Туряниці, медична термінологія являє собою сукупність слів та словосполучень, які позначають медичні наукові й технічні поняття та застосовуються з метою здійснення комунікації в сфері охорони здоров'я. Вона розподіляється на такі види:

- гістологічна й анатомічна номенклатура;
- патолого-фізіологічна, патолого-анатомічна та клінічна терміносистема;
- фармацевтична термінологія [2, с. 210].

Варто зауважити, що переклад медичної термінології в умовах військових конфліктів є надзвичайно важливим завданням, адже точність та швидкість передачі інформації безпосередньо впливають на якість медичної допомоги. У таких екстремальних умовах існує низка специфічних викликів, які ускладнюють перекладацьку діяльність [3, с. 202].

С. Радецька та К. Туряниця вважають, що переклад медичних текстів – дуже затребуваний вид перекладу, але в той же час, один із найскладніших та відповідальних. Цей вид перекладу означає абсолютне розуміння перекладачем тексту оригіналу, кропітку працю зі словниками та довідниками, а також постійні консультації з

професіоналами цієї галузі [2, с. 211]

Т. Ільченко зазначає, що медичний переклад – це специфічний, потребуючий від перекладача цілковитої відповідальності, вид перекладацьких послуг. Цим видом перекладу може займатися винятково спеціаліст з багатим досвідом перекладацької практики в галузі перекладу медичних документів, тому що помилка чи неточність зі сторони спеціаліста можуть спричинити медичну похибку, результат якої важко спрогнозувати. Переклад медичної документації має здійснювати тільки обізнаний у цій сфері фахівець, який знає її особливості та впевнено орієнтується у сучасних термінах медичного поприща [4, с. 39].

Широкомасштабна війна зумовлює докорінну перебудову усієї суспільної життєдіяльності та виникнення ситуацій, в яких традиційні напрями [5, с. 46] доповнюються новими й непередбачуваними завданнями в сфері медичного перекладу. Такі завдання перш за все пов'язані із наступними викликами воєнного часу:

1) масштабна евакуація мільйонів людей до інших країн значно ускладнила питання усного медичного перекладу під час медичних консультацій, взаємодії у фармацевтичних установах та заповнення особистих медичних анкет;

2) участь у військових діях інтернаціональних підрозділів територіальної оборони, до складу яких входять добровольці – громадяни інших держав, посилила потребу в ефективній комунікації;

3) надходження великої кількості медичних препаратів і витратних матеріалів через гуманітарні та волонтерські ініціативи без проходження національної процедури сертифікації створило нові виклики у сфері медичного забезпечення;

4) розгортання активної волонтерської діяльності в межах міжнародного співробітництва для організації медичної допомоги, надання невідкладної допомоги, а також реалізації волонтерських програм із залучення лікарських засобів, медичного обладнання та інших ресурсів значно вплинуло на якість і доступність медичного обслуговування [5, с. 48].

Далі розглянемо особливості перекладу медичної термінології в умовах воєнного часу. Перш за все слід зауважити, що такий переклад повинен здійснюватися максимально точно, щоб уникнути неправильного розуміння або застосування медичних заходів, адже у складних військових умовах, де кожна хвилина має значення, помилка у перекладі може призвести до фатальних наслідків [6, с. 54].

У міжнародних військових конфліктах беруть участь представники з різних країн, що створює необхідність перекладу медичної документації, інструкцій і звітів кількома мовами. Окрім того, військові конфлікти вимагають швидкої реакції, і перекладачі повинні оперативно працювати з текстами, зокрема під час передачі усних інструкцій і написання звітів [7, с. 89]. Перекладачі, які працюють у зоні конфлікту, часто стикаються з емоційно важкими ситуаціями, такими як опис травм, ампутацій або смертей, а тому вони повинні бути стресостійкими та повинні вміти ефективно здійснювати свою професійну діяльність в екстремальних умовах [8, с. 176]. На додаток, у військових умовах медична допомога часто надається в польових госпіталях, що потребує спеціалізованої термінології для опису мобільного медичного обладнання та процедур. Перекладач повинен зберігати конфіденційність медичної інформації, навіть за умов екстремального психологічного тиску [9, с. 66].

Безумовно, професійний медичний переклад є найбільш ефективним інструментом забезпечення лексичної, граматичної та синтаксичної відповідності під час перекладу [10, с. 121]. Водночас, виклики воєнного часу (вимушена міграція, робота інтернаціональних підрозділів військових частин, волонтерство та робота гуманітарних місій, надходження значних обсягів медичних препаратів і витратних матеріалів поза процедурою національної сертифікації тощо) зумовлюють необхідність акцентувати такі значущі кроки у практиці медичного перекладу:

1) необхідна прискорена інтеграція та адаптація наявних міжнародних та державних рекомендацій щодо медичного перекладу;

2) в умовах воєнного часу швидке подолання мовного бар'єру за допомогою спеціально розроблених пристроїв та цифрових ресурсів (комп'ютерне програмне забезпечення, мобільні застосунки, спеціалізовані веб-сайти) потенційно може підвищити ефективність медико-санітарного обслуговування та екстреної комунікації між пацієнтами й медиками;

3) ключовим повинен залишатися принцип орієнтації на користувача у процесі медичного перекладу й розробки моделей оцінки перекладу в сфері охорони здоров'я [5, с. 49].

Висновки. Отже, можемо підсумувати, що переклад медичної термінології в умовах військових конфліктів є критично важливим для забезпечення ефективної комунікації та надання якісної медичної допомоги. Особливості таких перекладів вимагають від перекладачів високого рівня професійної підготовки, здатності швидко адаптуватися до умов конфлікту та постійно вдосконалювати свої знання. Забезпечення точності, швидкості та культурної відповідності перекладу є ключовими факторами для успішного вирішення медичних завдань у зоні військових дій. Під час перекладу медичних термінів виникають деякі проблеми, такі як відсутність стандартизації термінології, різниця в граматиці і структурі мов, використання аббревіатур та скорочень, а також культурні відмінності. Для розв'язання окреслених проблем необхідно користуватися словниками та глосаріями, а також залучати фахівців з медичної галузі для перевірки перекладу. Подальше вивчення теми передбачає розробку інтегрованих методик навчання перекладачів та створення ефективних інструментів для перекладу медичної

термінології в умовах воєнних конфліктів.

Література

1. Муханова О., Тікан Ю., Купчак І. Способи утворення англомовної медичної термінології та її переклад українською мовою. *Advanced Linguistics*. 2022. Vol. 10. С. 67-73.
2. Радецька С. В., Туряниця К. С. Англомовні та україномовні медичні веб-сайти: вживання та переклад медичної термінології. Прагматична адаптація перекладу. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Філологічні науки*. 2017. №(1). С. 210-213.
3. Марченко ВВ, Шух МВ Лексико-семантичні особливості терміносистеми сучасного англомовного науково-технічного дискурсу. «Молодий вчений». Серія: Філологічні науки. 2020. № 8 (84). С. 200-204.
4. Ільченко Т. Сучасні проблеми та тенденції перекладу медичної термінології в Україні. *Молодий вчений*. 2021. №6 (94). С. 38-41.
5. Байша К.М., Байша О.М. Місце медичного перекладу у військовий час. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Вип. 51. Том 1. С. 46-50.
6. Лобанова В.В. Деякі проблеми перекладу англійських медичних текстів українською мовою. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2019. № 39. Том 2. С. 53-55.
7. Хортюк Д. О. Особливості перекладу медичних текстів з німецької мови на українську. *Наукові праці. Науково-методичний журнал. Педагогіка*. 2019. Вип. 314. Том 326. С. 88-90.
8. Шепітько С. В., Тарапатов М. М. Особливості перекладу сучасної медичної термінології. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2019. Том 30 (69), № 1, ч. 1. С. 175-179.
9. Гончар К., Тригуб Г., Хникіна О. Труднощі перекладу медичних текстів. *Applied Linguistics-3D: Language, IT, ELT: International Scientific and Practical Conference (May 12-13, 2022)*. Zhytomyr: Zhytomyr Polytechnic State University, 2022. С. 65-67.
10. Ісаєва О.С. Особливості перекладу спеціальної медичної лексики. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2021. № 47. Том 3. С. 120-123.

References

1. Mukhanova, O., Tikan, Yu., Kupchak, I. (2022). Sposoby utvorennia anhlomovnoi medychnoi terminolohii ta yii pereklad ukrainskoiu movoiu [Ways of forming English medical terminology and its translation into Ukrainian]. *Advanced Linguistics*, 10, 67-73 [in Ukrainian].
2. Radetska, S. V., Turianytsia, K. S. (2017). Anhlomovni ta ukrainomovni medychni veb-saity: vzhivannia ta pereklad medychnoi terminolohii. Prahmatychna adaptatsiia perekladu [English and Ukrainian medical websites: use and translation of medical terminology. Pragmatic adaptation of translation]. *Naukovi zapysky Nizhynskoho derzhavnoho universytetu im. Mykoly Hoholia. Filolohichni nauky – Scientific Notes of Mykola Gogol Nizhyn State University. Philological sciences*, 1, 210-213 [in Ukrainian].
3. Marchenko, V.V., Shukh, M.V. (2020). Leksyko-semantychni osoblyvosti terminosystemy suchasnoho anhlomovnoho naukovo-tekhnichnoho dyskursu [Lexical and semantic features of the terminology system of modern English scientific and technical discourse]. «*Molodyi vchenyi*». Serii: *Filolohichni nauky – “Young scientist”. Series: Philological sciences*, 8 (84), 200-204 [in Ukrainian].
4. Ilchenko, T. (2021). Suchasni problemy ta tendentsii perekladu medychnoi terminolohii v Ukraini [Modern problems and trends in the translation of medical terminology in Ukraine]. *Molodyi vchenyi – Young scientist*, 6 (94), 38-41 [in Ukrainian].
5. Baisha, K.M., Baisha, O.M. (2023). Mistse medychnoho perekladu u viiskovyi chas [The place of medical translation in wartime]. *Innovatsiina pedahohika – Innovative pedagogy*, 51 (1), 46-50 [in Ukrainian].
6. Lobanova, V.V. (2019). Deiaki problemy perekladu anhliiskykh medychnykh tekstiv ukrainskoiu movoiu [Some problems of translation of English medical texts into Ukrainian]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu – Scientific Bulletin of the International Humanitarian University*, 39, 2, 53-55 [in Ukrainian].
7. Khortiuik, D. O. (2019). Osoblyvosti perekladu medychnykh tekstiv z nimetskoi movy na ukrainsku [Features of translation of medical texts from German into Ukrainian]. *Naukovi pratsi. Naukovo-metodychnyi zhurnal. Pedahohika – Scientific works. Scientific and methodical journal. Pedagogy*, 314 (326), 88-90 [in Ukrainian].
8. Shepitko, S. V., Tarapatov M. M. (2019). Osoblyvosti perekladu suchasnoi medychnoi terminolohii [Features of the translation of modern medical terminology]. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu im. V. I. Vernadskoho. Ser.: Filolohiia. Sotsialni komunikatsii – Scientific notes of Vernadsky Taurida National University. Ser: Philology. Social Communications*, 30 (69), 1, ch. 1, 175-179 [in Ukrainian].
9. Honchar, K., Tryhub H., Khnykina O. (2022). Trudnoshchi perekladu medychnykh tekstiv [Difficulties in translating medical texts]. *Applied Linguistics-3D: Language, IT, ELT: International Scientific and Practical Conference (May 12-13, 2022)*. Zhytomyr: Zhytomyr Polytechnic State University, 2022. S. 65-67 [in Ukrainian].
10. Isaieva, O.S. (2021). Osoblyvosti perekladu spetsialnoi medychnoi leksyky [Features of translation of special

medical vocabulary]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii: Filolohiia – Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series: Philology*, 47 (3), 120-123 [in Ukrainian].